

Care ar fi prioritățile politicilor în domeniul energiei în perioada următoare?

Autor: Călin NEGURA
Chișinău, 27 aprilie 2022

Sistemele energetice sunt caracterizate de un grad înalt al inerției. Modificarea stării de fapt al acestor sisteme necesită investiții mari începând de la educație (nu doar a noilor generații de specialiști și a celor implicați în exploatarea sistemelor existente, dar și a consumatorilor), cercetare, dezvoltare, construcție, operare și mentenanță, și, în multe cazuri, finalizând cu dezafectarea și eliminarea deșeurilor. Astfel, schimbarea abordărilor și a tendințelor de dezvoltare în domeniul energetic, pe lângă resurse umane și financiare adecvate ambițiilor, necesită timp pentru planificare și implementare.

Mai mult, în condiții de deficit cronic al resurselor disponibile, dar și pe fundalul crizelor, care par a fi inevitabile, urmând anumite legități de dezvoltare ciclică, prioritizarea corectă a intervențiilor reprezintă o adevărată provocare pentru orice țară sau comunitate.

În prezent, suprapunerea mai multor efecte și consecințe ale unor procese la nivel mondial, au generat o criză de proporții atât din punct de vedere al aprovizionării cu resurse energetice, cât și din punct de vedere al unei creșteri fără precedent a prețurilor la aceste resurse.

Depășirea acestei crize, pentru asemenea state ca Republica Moldova, cu profunde vulnerabilități sistemice, reprezintă o provocare aparte. Or, prin impulsul firesc de a concentra eforturile doar asupra măsurilor de atenuare a efectelor negative a crizelor, pot fi ratate oportunități pentru acumularea masei critice de pași cantitativi pentru un salt calitativ spre o tranziție energetică reală.

NOTĂ ANALITICĂ IPRE nr. 3/2022

PRIORITĂȚILE POLITICILOR ÎN DOMENIUL ENERGIEI:

- 1. Continuarea măsurilor de protecție a consumatorilor** prin regândirea și optimizarea sistemului de compensații pentru consumatorii casnici și întreprinderi.
- 2. Amplificarea eforturilor de îmbunătățire a rezilienței sistemului de gaze naturale și diversificarea surselor de aprovizionare** prin facilitarea tranziției către o piață internă eterogenă a gazelor naturale. Aceasta poate fi realizat prin: (i) participarea la platforma comună UE pentru achiziția gazelor naturale, prin intermediul unui grup operativ național pentru strânsă cooperare cu grupul respectiv la nivel UE și (ii) eforturi susținute spre eliberarea întreprinderilor termoenergetice din mun. Chișinău și Bălți de povara datoriilor, iar prin asta de statutul lor de consumator captiv al SA Moldovagaz.
- 3. Îmbunătățirea rezilienței sistemului electroenergetic** prin: (i) conjugarea eforturilor autorităților și a operatorului de sistem pentru implementarea pieței angro a energiei electrice și dezvoltării sistemului electroenergetic al țării, (ii) reorganizarea și îmbunătățirea guvernantei corporative a ÎS Moldelectrica, și (iii) facilitarea rolului pro-activ al ANRE și operatorilor sistemelor de transport și distribuție pentru o mai bună integrare în rețea a regenerabilelor.
- 4. Prioritizarea și dimensionarea corespunzătoare a eforturilor de îmbunătățire a eficienței energetice și valorificare a surselor de energie regenerabilă** prin (i) consolidarea cadrului instituțional responsabil de implementarea politicilor în domeniu și (ii) mobilizarea unui volum de resurse adecvat ambițiilor de reducere rapidă a dependenței de resursele fosile. Planul Național Integrat în domeniul Energiei și Schimbărilor Climatice până în 2030 trebuie să servească pentru elaborarea unei liste de programe și proiecte investiționale în special: (i) în sectorul clădirilor, (ii) dezvoltarea SACET și (iii) dezvoltarea infrastructurii APL pe baza principiilor economiei circulare.

Prezenta Analiză a fost elaborată în cadrul proiectului IPRE „Analize Tematice a politicilor publice”, realizat cu susținerea Fundației Konrad Adenauer (KAS) în Republica Moldova. Opiniile reflectate în prezenta publicație aparțin autorilor și nu reflectă neapărat opinia KAS.

CE ESTE SECURITATEA ENERGETICĂ?

Conceptul de securitate energetică se bazează pe următoarele dimensiuni – disponibilitate, accesibilitate fizică și comercială (din punct de vedere al costurilor), și sustenabilitate. Astfel, conform abordării [Consiliului Mondial al Energiei \(CME\)](#), un sistem energetic "sănătos" este sigur, echitabil (accesibil din punct de vedere al costurilor și infrastructurii fizice) și sustenabil din punct de vedere al impactului asupra mediului. Conform CME, gestionarea corectă și asigurarea echilibrului celor trei dimensiuni reprezintă calea spre securitatea energetică a unui sistem. Însă, în condițiile unei competiții între dimensiunile respective, care necesită același grad de prioritizare, asigurarea tranziției energetice reprezintă o mare provocare pentru factorii de decizie.

După criza petrolului din anii 1970 ai secolului trecut, consumatorii europeni s-au confruntat cu puține crize și de scurtă durată în aprovizionarea cu resurse energetice. Spre deosebire de Uniunea Europeană, consumatorii din Republica Moldova au avut de confruntat crize de aprovizionare din anii 1990, apoi amenințări puternice, cu întreruperi de scurtă durată a furnizării de gaze naturale în 2006 și 2009 și mai multe perioade de crize ale prețurilor ridicate la resurse energetice.

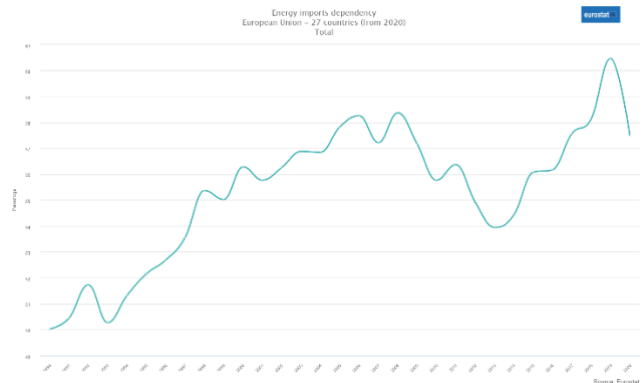
În prezent, suprapunerea mai multor efecte și consecințe ale unor procese la nivel mondial, au generat o criză de proporții atât din punct de vedere al aprovizionării cu resurse energetice, cât și din punct de vedere al unei creșteri fără precedent a prețurilor. Odată cu aderarea la 1 mai 2010 a Republicii Moldova la Tratatul Comunității Energetice, iar din vara anului 2014 și în baza Acordului de Asocierie Republica Moldova – Uniunea Europeană, cadrul de politici naționale în domeniul energetic este în întregime determinat de politicile promovate de UE în acest domeniu.

UE: PRIORITĂȚI ȘI EVOLUȚII ÎN DOMENIUL ENERGIEI

Pe parcursul unei lungi perioade de timp politicile în domeniul energetic au fost determinate în mare parte de îngrijorările privind schimbările climatice. Însă, de la mijlocul anului trecut, securitatea energetică a

revenit în centrul atenției, în special în Europa. În prezent, această regiune este amenințată în mod deosebit de multiple provocări, inclusiv ce țin de domeniul energetic.

Uniunea Europeană este cea mai mare economie la nivel global, care dispune de resurse energetice modeste, fiind puternic dependentă de importuri.

Prin Comunicările din 28 mai 2014¹ și 25 februarie 2015², Comisia Europeană a prezentat propriile reflecții privind [strategia europeană a securității energetice](#) și [strategia-cadru pentru o uniune energetică rezilientă cu o politică prospectivă în domeniul schimbărilor climatice](#). În ambele documente de politici, Comisia menționa că "în ciuda tuturor realizărilor în ceea ce privește consolidarea infrastructurii sale și în diversificarea furnizorilor săi, UE rămâne vulnerabilă la șocurile externe în materie de energie", iar "chestiunea cea mai presantă în materie de securitate a aprovizionării cu energie este dependența puternică de un furnizor extern unic", făcând referință în mod special la gazele naturale – în 2013, 39% din totalul importurilor de gaze naturale importate din UE proveneau din Rusia.

În 2014, Comisia Europeană sublinia necesitatea unei strategii pragmatice pentru asigurarea securității energetice, care să promoveze, *pe termen scurt*, reziliența la șocuri și întreruperi ale aprovizionărilor cu energie și, *pe termen lung*, o **dependență redusă de anumiți combustibili, furnizori de energie și rute de aprovizionare cu energie**.

Astfel, începând cu anul 2015 "Uniunea Energetică" a devenit principalul instrument de politică energetică al UE pentru a realiza transformările necesare pentru

¹ COM/2014/0330 final

² COM/2015/080 final

decarbonizarea sistemului energetic, urmărind scopul de a oferi consumatorilor din UE energie sigură, durabilă, competitivă și la prețuri accesibile.

În pofida eforturilor, cinci ani mai târziu, datele statistice pentru anul 2019 (ultimul an de până la criza pandemică COVID-19) arătau că ponderea gazelor naturale importate din Rusia în UE a atins 41%. Un aspect și mai agravant al acestei creșteri este că dependența de importurile de gaze naturale al UE (din toate sursele) din 2013 până în 2019 a crescut de la 68% la 90%, iar dependența totală de resurse energetice din import – la fel în creștere de la 54% la 61%.

Drept consecință sau nu, dar în 2019, noua Comisie Europeană a anunțat o nouă prioritate pentru perioada 2019-2024 – [Pactul Verde European](#), axat pe 3 principii-cheie pentru tranziția către o energie curată:

1. **Garantarea** aprovizionării UE cu energie sigură, la prețuri accesibile;
2. **Dezvoltarea** unei piețe europene a energiei pe deplin integrată, interconectată și digitalizată;
3. **Prioritizarea** eficienței energetice, îmbunătățirea performanței energetice a clădirilor și dezvoltarea unui domeniu energetic bazat în mare parte pe surse regenerabile.

După mai mult de 2 ani de la [propunerea Comisiei Europene](#), constatăm într-un mod aparte actualitatea acestor principii-cheie pentru întreg spațiul paneuropean.

REPUBLICII MOLDOVA: PRIORITĂȚI ȘI EVOLUȚII ÎN DOMENIUL ENERGIEI

La 5 februarie 2013 Guvernul Republicii Moldova a aprobat [Strategia energetică a Republicii Moldova până în anul 2030](#), prin care și-a aliniat prioritățile la cele ale Uniunii Europene și ale Comunității Energetice, stabilind drept obiective generale:

1. asigurarea securității aprovizionării cu energie;
2. dezvoltarea piețelor concurențiale și integrarea lor regională și europeană;
3. asigurarea durabilității sectorului energetic și combaterea schimbărilor climatice.

Aceste obiective fiind parte a conceptului de securitate energetică sunt interdependente. Iar

progresul în realizarea fiecăruia depinde de evoluțiile de realizare a celorlalte. Pornind de la esența lor, primele două sunt corelate în mod deosebit.

Reieșind din condițiile Republicii Moldova și dependența de resursele energetice din import, dezvoltarea piețelor concurențiale nu poate avea loc fără integrarea regională și europeană a acestora, iar ultima nu este posibilă fără interconectarea puternică cu sistemele energetice ale statelor vecine.

Așa cum istoric, sistemele electroenergetice și al gazelor naturale au fost dezvoltate ca parte a sistemelor respective din fosta URSS, iar în cadrul acelei formațiuni statale Republica Moldova se învecina doar cu Ucraina, sistemele energetice naționale ale acestor două state au fost practic concrescute, dispunând de o puternică capacitate de interconectare.

De aceea, întru realizarea dezideratului de integrare europeană, pe dimensiunea energetică erau imperative proiecte de interconectare atât a sistemelor electroenergetice și a gazelor naturale a Republicii Moldova cu cele din România. În această direcție, progrese semnificative au fost atinse recent:

- la 1 ianuarie 2020, ca rezultat al măsurilor de ordin investițional și organizatoric, a fost asigurată posibilitatea furnizării gazelor în sens invers (*eng. reverse flow*) prin țevile de transport gaze Transbalcanice;
- la începutul lunii august 2020 a fost finalizată construcția conductei de transport gaze Ungheni-Chișinău;
- la 1 octombrie 2021 a devenit complet funcțional interconectorul și tronsonul de transport gaze Iași-Ungheni-Chișinău după finalizarea gazoductului Onești-Gherăești-Lețcani, cu două stații de comprimare la Onești și Gherăești pe teritoriul României;
- La 16 martie 2022 a avut loc interconectarea sincronă de urgență a sistemelor electroenergetice a Republicii Moldova și cel al Ucrainei cu sistemul de electroenergetic al Europei continentale (ENTSO-E).

Deci, astăzi, putem constata că Republica Moldova, abia în toamna anului 2021 a reușit diversificarea suficientă a rutelor pentru a se concentra pe diversificarea și a surselor de aprovizionare cu gaze

naturale. În sectorul energiei electrice, incontestabil, a fost atins un progres deosebit pentru securitatea electroenergetică a țării. Pentru a putea beneficia și de un nivel suficient de bun al rezilienței în sectorul electroenergetic se impune demararea și finalizarea în termen a proiectului de construcție a liniei electrice aeriene 400 kV Vulcănești-Chișinău.

ROLUL GAZELOR NATURALE ÎN ASIGURAREA SECURITĂȚII APROVIZIONĂRII CU ENERGIE

Gazele naturale continuă să aibă un rol important în mix-ul energetic al Republicii Moldova, menținându-și ponderea de 30% pe parcursul unei perioade lungi de timp. Aproximativ 40% din aceste gaze naturale sunt utilizate în sectorul producției de energie electrică și termică, micșorându-și treptat această pondere de la 45% pe parcursul anilor 2015-2020. În decursul aceleiași perioade, sectorul rezidențial a demonstrat o creștere semnificativă a consumului de gaze naturale, de la 28% până la 38%. Aceste evoluții pot avea mai multe explicații, iar una din ele sigur este preferința consumatorilor pentru această resursă energetică pe fondul diminuării constante a tarifelor medii la gazele naturale de la începutul anului 2014 și până la finele anului 2020.

Datorită creșterii ponderii surselor de energie regenerabilă, ponderea energiei electrice produse pe bază de gaze naturale pe malul drept a scăzut de la 93% în 2016 până la 85% în 2020.

În anul 2021 modificarea mecanismului de stabilire a prețului la gazele naturale furnizate de SAP Gazprom către SA Moldovagaz a avut drept scop alinierea la ultimele tendințe la nivel european. Desigur, suprapunerea în timp a acestei schimbări cu declanșarea crizei energetice în Europa și în unele regiuni ale lumii a cauzat o percepere negativă a acestor schimbări. Însă, să nu uităm de caracterul ciclic al proceselor de pe piețele energetice. Perturbațiile ce au deturnat funcționarea mecanismelor de piață a fost supranumită de mai mulți experți drept "furtună perfectă" de evenimente, care evident nu a putut fi prezisă. Dar, similar oricărei furtuni, această contracție a pieței are caracter temporar.

Ultimele evoluții privind dezvoltarea infrastructurii au oferit oportunități pentru diversificarea rutelor și identificarea surselor alternative pentru furnizarea

gazelor naturale în Republica Moldova. De altfel, acestea au fost parțial folosite în plină criză, în toamna anului trecut.

În pofida prognozelor optimiste ale Comisiei Europene privind micșorarea și stabilizarea prețurilor la gazele naturale către aprilie 2022, factorul geopolitic bine-cunoscut a prelungit și agravat situația pe continentul European.

Ținând cont de determinarea cu care UE își urmează prioritățile, dar și suportul oferit Republicii Moldova în acest sens, în contextul politic actual, trebuie să privim această situație ca o fereastră de oportunitate pentru a schimba paradigma de dezvoltare a domeniului energetic.

Astfel, în martie 2022, ca reacție a Uniunii Europene la invazia Federației Ruse în Ucraina, Comisia Europeană a anunțat schița unui plan – REPowerEU – acțiune comună la nivel european pentru o energie mai accesibilă din punctul de vedere al prețurilor, mai sigură și mai durabilă.

Motoul planului anunțat poate fi dedus chiar din introducerea acestuia – ***"cu cât mai repede și mai decisiv ne vom diversifica sursele de aprovizionare, vom accelera implementarea tehnologiilor energetice ecologice și ne vom reduce cererea de energie, cu atât mai repede vom putea înlocui gazele rusești"***.

MĂSURI CONTINUE DE PROTECȚIE A CONSUMATORILOR

Una din dimensiunile securității energetice este accesibilitatea resurselor energetice. Sensul acesteia este des confundat cu obiectivul asigurării resurselor energetice la "prețuri mici". În cazul Republicii Moldova, fiind o economie cu venituri mici-mijlocii, dorința de asigurare a prețurilor mici la resurse energetice pare firească. Cu toate acestea, în condițiile economiei de piață și din cauza lipsei resurselor proprii fosile, prețul energiei poate fi doar stabilit în baza mecanismelor de piață. Astfel, este evident că factorii economici și sociali determină gradul de accesibilitate a resurselor energetice pentru consumatori. Or, dacă factorii economici nu pot fi influențați, atunci prin îmbunătățirea celor sociali, accesibilitatea poate fi îmbunătățită.

În toamna anului 2021, când prețurile ridicate pe piața gazelor naturale din Europa au început a afecta

prețurile și tarifele la gazele naturale pentru consumatorii finali din țară, autoritățile au implementat un sistem de compensații pentru consumatorii casnici, iar la începutul anului 2022 Guvernul a anunțat măsuri de [compensare a costurilor consumatorilor non-casnici](#) pentru gazele naturale. Aceste măsuri corespund [soluțiilor recomandate de Comisia Europeană în octombrie 2021](#).

În pofida menținerii volatilității prețurilor la energie, presiunea prețurilor ridicate la gazele naturale începând cu luna aprilie și până în luna octombrie va fi mult mai mică asupra consumatorilor datorită micșorării sezoniere a consumului de gaze naturale. Însă, ca rezultat al deciziilor majorității statelor membre UE de a reduce treptat sau chiar renunța la resursele energetice importate din Rusia, nu ne putem aștepta la ameliorarea situației privind prețurile la gazele naturale pe bursele din UE. Aceasta înseamnă că în toamnă, indiferent de sursa de aprovizionare cu gaze naturale a consumatorilor din Republica Moldova, presiunea prețurilor ridicate la gazele naturale va reveni pe agenda guvernului. Astfel, subiectul oferirii compensațiilor va fi iarăși actual. Până atunci, se impune o regândire a sistemului de sprijin cu accentul pe părțile social vulnerabile. Deși autoritățile au foarte puțin timp la dispoziție, demararea urgentă a unui program amplu de eficientizare a consumului în sectorul casnic, cu accent pe clădirile multietajate din mun. Chișinău și Bălți, ar contribui la reducerea costurilor cu compensarea prețului ridicat la resursele energetice de la începutul sezonului rece următor și ar contribui la sustenabilitatea măsurilor aplicate.

O altă măsură, care ar contribui la eficientizarea sistemului de sprijin pentru compensarea costurilor ridicate pentru energie, este regândirea politicii fiscale privind taxele și impozitele pentru resursele energetice. [Eliminarea subvențiilor pentru resursele energetice](#) ar putea contribui la colectarea resurselor financiare adiționale și utilizarea lor pentru redistribuirea către consumatorii vulnerabili. Această măsură nepopulară a fost întotdeauna amânată sau chiar evitată de autorități. Însă, în condițiile actuale, orice element de optimizare a fluxurilor financiare poate fi de mare ajutor.

ÎMBUNĂTĂȚIREA REZILIENȚEI SISTEMULUI DE GAZE NATURALE

[Propunerile anunțate de Comisia Europeană la 23 martie curent](#) cu privire la garantarea securității aprovizionării cu gaze naturale reprezintă un document de referință pentru măsurile de îmbunătățire a rezilienței sistemului național de gaze naturale.

[Măsurile anunțate recent de autorități](#) privind alternativele de alimentare cu gaze naturale în luna mai curent, în eventualitatea întreruperii relațiilor contractuale existente, și pregătirile pentru asigurarea rezervelor de gaze pe parcursul perioadei de vară corespund opțiunilor prezentate de Comisia Europeană. Însă, aceste oferă soluții pentru o perioadă foarte scurtă de timp, ținând cont de consumul redus de gaze naturale în perioada de vară și creșterea acestuia de până la opt ori în lunile de iarnă.

Astfel, în cazul unei întreruperi de durată a furnizării gazelor naturale de către Gazprom, ținând cont de lipsa interesului furnizorilor alternativi, față de piața de gaze din Republica Moldova, provocarea principală pentru autorități va consta în căutarea și acomodarea soluțiilor de achiziție a gazelor din surse alternative în cantități mai mari.

Aceasta va avea nu doar implicații financiare insurmontabile pentru capacitățile financiare ale țării, dar și de ordin instituțional, și eventual logistic, în cazul în care punctele de livrare ale surselor alternative vor fi altele decât punctele de intrare în sistemul național de transport gaze.

[UE a anunțat lansarea unei platforme comune pentru achiziția de gaze](#), pe bază de participare voluntară. Această platformă va fi deschisă inclusiv pentru Republica Moldova. Astfel, crearea unui grup operativ național pentru strânsă cooperare cu grupul respectiv la nivel UE sau delegarea competențelor de reprezentare la nivelul cererii din Republica Moldova ar trebui luată în considerare.

ÎMBUNĂTĂȚIREA REZILIENȚEI SISTEMULUI ELECTROENERGETIC

Sincronizarea cu succes a sistemelor de transport al Republicii Moldova și Ucraina cu ENTSO-E a întărit semnificativ reziliența sistemului electroenergetic național.

Totodată, Republica Moldova rămâne vulnerabilă din punct de vedere tehnic și comercial prin dependența de regiunea Transnistreană în ceea ce ține de accesul la [Liniile Electrice Aeriene \(LEA\) interstatale cu Ucraina](#) și [capacitatea de transport Moldova-Ucraina](#), precum și prin capacitatea limitată a interconexiunilor cu România și [dependența de nodul electroenergetic al centralei termoelectrice de la Cuciurgani](#).

De aceea, demararea cât mai curând posibil a construcției și **finalizarea în termen a proiectului ce ține de LEA 400 kV Vulcănești-Chișinău ar contribui semnificativ la îmbunătățirea situației** în ceea ce ține de securitatea electroenergetică a Republicii Moldova.

De asemenea, se impune **actualizarea Planului de Dezvoltare a Rețelelor Electrice de Transport** cu examinarea oportunității realizării și altor proiecte investiționale de îmbunătățire a rezilienței sistemului de transport energie electrică pe interfața de interconexiuni Republica Moldova – Ucraina. Impulsionarea și realizarea acestei acțiuni de către operatorul sistemului de transport ține în mare măsură de autoritatea de reglementare și prin asta rolul său este greu de subestimat în ceea ce ține de co-participarea la procesele de îmbunătățire a siguranței aprovizionării cu resurse energetice.

Un aspect aparte la capitolul îmbunătățirea rezilienței sistemului electroenergetic ține de **lansarea și dezvoltarea pieței angro a energiei electrice**.

Multiplele amânări a intrării în vigoare a Regulilor pieței energiei electrice vorbește despre profunde deficiențe ce țin de capacitățile participanților la piață. Pentru a evalua realist starea de lucruri și a pregăti lansarea piețelor organizate de energie electrică și integrării în piața UE este necesară crearea unui grup de lucru dedicat implementării pieței, inclusiv cu funcții de monitorizare și puteri decizionale. Grupul de lucru va fi responsabil, inter alia, de elaborarea unui plan detaliat de implementare, cu părți responsabile, buget estimat și termene de realizare. De asemenea, un element important în acest proces îi revine autorității de reglementare în ceea ce ține de realizarea atribuției menționate la articolul 85 din [Legea cu privire la energia electrică](#), și anume, elaborarea studiului de piață.

PRINCIPIUL „EFICIENȚA ENERGETICĂ ÎNAINTE DE TOATE”

Conform evaluării Secretariatului Comunității Energetice, la capitolul eficiență energetică, Republica Moldova este la un nivel avansat de implementare a angajamentelor din cadrul tratatului.

În anul 2020 țara noastră a fost aproape de atingerea țintelor de eficiență energetică asumate. Cu toate acestea, criza energetică actuală a arătat cât de importantă este valorificarea maxim posibilă a potențialului de eficiență energetică pentru minimizarea efectelor negative ale prețurilor ridicate la resurse. Mai mult de 50% din consumul final de energie în țară revine clădirilor.

Conform datelor raportate de autorități, atingerea țintei totale de eficiență energetică asumate în anul 2020 se datorează depășirii semnificative a țintei sectoriale în industrie. Cel mai prost stăm la capitolul eficiența energetică în clădiri și transporturi. De aceea, o atenție deosebită trebuie atrasă în primul rând sectorului clădiri, și în mod special sectorului rezidențial, care reprezintă aproximativ 87% din suprafața totală încălzită a clădirilor. Din suprafața totală a clădirilor rezidențiale, 25% revine clădirilor multietajate.

Conform estimărilor, ținând cont că gazele naturale sunt preponderent utilizate în zonele urbane în clădirile multietajate, pentru a valorifica potențialul de reducere a consumului pentru încălzire a acestora ar fi necesare investiții de cel puțin 700 milioane euro. Este evident că rolul autorităților în acest sens s-ar limita doar la crearea condițiilor necesare de ordin legislativ, de reglementare și administrativ pentru facilitarea accesului la finanțare și implementarea măsurilor de către sectorul privat.

Una din principalele deficiențe la moment în sectorul clădirilor o reprezintă implementarea legislației în domeniul performanței energetice a clădirilor. Fortificarea reală a cadrului instituțional responsabil de implementarea acesteia ar trebui să devină o prioritate.

Un suport semnificativ în implementarea măsurilor de eficiență energetică în zonele urbane poate fi acordat de întreprinderile de gestionare a sistemelor de alimentare centralizată cu energie termică (SACET) din mun. Chișinău și Bălți. Pentru aceasta, autoritățile

trebuie să faciliteze dezvoltarea SACET și încurajarea aplicării normelor legale în materie de contracte de performanță energetică.

O atenție specială trebuie atrasă dezvoltării sectorului construcțiilor. Astăzi, noile construcții sunt realizate haotic nu doar din punct de vedere al principiilor de urbanism, dar și din punct de vedere al corespunderii noilor construcții celor mai noi tendințe în materie de eficiență energetică și valorificare SER. Acesta este un factor aparte ce contribuie la menținerea dependenței de resursele fosile. Prin adaptarea și implementarea corespunzătoare a legislației în domeniul construcțiilor și eficiența energetică a clădirilor acest factor poate fi eliminat.

Facilitarea modernizării SACET existente, reabilitarea și dezvoltarea noilor SACET de generația a patra este o posibilitate de a contribui la dezvoltarea urbană modernă.

SUBSTITUIREA RESURSELOR FOSILE CU CELE REGENERABILE

Reducerea semnificativă a dependenței de combustibilii fosili și implicit de influența geopolitică ce o comportă acestea se bazează inclusiv pe creșterea ponderii energiei din sursele regenerabile.

Ținta totală a ponderii surselor de energie regenerabilă în consum pentru anul 2020 a fost depășită de țara noastră datorită consumului masiv de biomasă în țară, și anume pentru încălzire.

Contribuții sectoriale SER în anul	2020
SER pentru încălzire și răcire	41,17%
Energie electrică regenerabilă	3,15%
Energie regenerabilă în transporturi	0,18%
Pondere totală SER	25,06%

Cu toate acestea, eficiența utilizării biomasei lasă mult de dorit. O bună parte a acesteia este încă utilizată în zona rurală, în instalații ineficiente de ardere.

Ținând cont că electrificarea economiei este unul din principalele obiective pentru procesul de tranziție energetică, Republica Moldova trebuie să faciliteze creșterea mai activă a ponderii energiei electrice din SER în consumul final. Datorită progresului

tehnologic, care a asigurat reducerea costurilor specifice aferente tehnologiilor de valorificare SER și schemelor de sprijin promovate pentru producerea energiei electrice din SER, ponderea acestora mai mult decât s-a dublat, și în 2020 a constituit aproximativ 3% din consumul total sau 15% din producția totală de energie electrică pe malul drept. Cota tehnologiilor intermitente (eoliene și fotovoltaice) din producția de energie electrică regenerabilă este de aproximativ 40%. Creșterea în continuare a ponderii acestor tehnologii reprezintă un factor sporit de îngrijorare pentru gradul de reziliență a sistemului electroenergetic. Este cunoscut interesul sporit al investitorilor pentru aceste tehnologii. Autoritățile au sarcina să întreprindă măsurile necesare pentru a încuraja în continuare acest interes. Totodată, se impune adaptarea procedurilor administrative de confirmare a statutului de producător eligibil și celor de acces la rețea, inclusiv prin punerea la dispoziția investitorilor a unor instrumente informaționale interactive prin intermediul operatorilor de rețea. La fel, se impune adaptarea schemelor de sprijin pentru a echilibra factorul intermitenței și reduce din riscurile pentru reziliența sistemului. Aceasta ar putea fi inclusiv realizat prin obligarea combinării tehnologiilor intermitente de producere cu tehnologii de stocare a energiei electrice.

Ținând cont de rolul deosebit al agriculturii în economia națională, unul din factorii care poate contribui la modernizarea acesteia este facilitarea substituirii resurselor fosile utilizate în procesul de producție cu cele regenerabile. Facilitarea accesului agricultorilor la schemele de sprijin pentru producerea energiei regenerabile, prin cote de capacități dedicate ar putea contribui la aceasta.

O atenție aparte trebuie atrasă suportului pentru realizarea investițiilor în valorificarea potențialului de producere a energiei din SER prin valorificarea deșeurilor – cogenerarea pe bază de biogaz. Pentru implementarea acestui tip de proiecte este necesară capacitate sporită de organizare. Valorificarea acestui potențial în zonele rurale și urbane trebuie privit prin prisma necesității modernizării sistemelor de alimentare cu apă și canalizare, cu combinarea investițiilor respective. Astfel, se impune mobilizarea unui suport dedicat dezvoltării capacităților

autorităților publice locale pentru implementarea unor proiecte complexe de modernizare a infrastructurii și valorificare SER la nivel comunitar.

Valorificarea potențialului surselor de energie regenerabilă trebuie să devină principalul instrument de creare a unei platforme puternice de generare a energiei electrice și termice, inclusiv prin aplicarea principiului de generare distribuită.

CONCLUZII

Securitatea energetică este un concept complex, realizarea căruia trebuie să tindă spre atingerea echilibrului între cele trei dimensiuni pe care se bazează.

Cu certitudine legitățile de dezvoltare ciclică sunt aplicabile și sistemelor energetice.

În condițiile unei agende mondiale ambițioase de tranziție energetică, cu implicarea unui număr mare de factori endogeni și exogeni, nu este de mirare că mecanismele de funcționare a piețelor nu pot și nu vor fi perfect adaptate tuturor tipurilor și surselor posibile de influență. Or, națiunile mici cu capacități limitate sunt cele mai dezavantajate în fața perturbațiilor.

Soluția este adaptarea națională, alinierea și integrarea în sistemele regionale mai mari și mai moderne, mizând pe solidaritate și suport reciproc.

Totodată, orice criză pe lângă toate efectele negative generează și oportunități pentru accelerarea proceselor de realizare a unui număr de pași cantitativi pentru un salt calitativ.

IPRE RECOMANDĂ URMĂTOARELE:

- 1. Continuarea măsurilor de protecție a consumatorilor** prin regândirea și optimizarea sistemului de compensații pentru consumatorii casnici și întreprinderi.
- 2. Amplificarea eforturilor de îmbunătățire a rezilienței sistemului de gaze naturale și diversificarea surselor de aprovizionare** prin crearea unui grup operativ național pentru strânsă cooperare cu grupul respectiv la nivel UE, pentru participarea la platforma comună pentru achiziția gazelor naturale și facilitarea tranziției către o piață internă eterogenă a gazelor, bazată pe un mix de contracte de furnizare a gazelor,

caracteristic unei piețe angro competitive. Eforturi susținute trebuie îndreptate spre eliberarea întreprinderilor termoenergetice din mun. Chișinău și Bălți de povara datoriilor, iar prin asta de statutul lor de consumator captiv al SA Moldovagaz. Ținând cont de ponderea gazelor naturale necesare pe malul drept pentru producția energiei electrice și termice, libertatea acestui segment al pieței de a-și alege furnizorul de gaze ar putea impulsiona procesele de competiție pe piața gazelor naturale.

- 3. Îmbunătățirea rezilienței sistemului electroenergetic** prin conjugarea eforturilor Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică și ÎS Moldelectrica pentru: (i) crearea unui grup de lucru dedicat implementării pieței angro a energiei electrice și facilitarea integrării regionale; (ii) facilitarea elaborării studiului de piață a energiei electrice; (iii) facilitarea actualizării Planului de Dezvoltare a Rețelelor Electrice de Transport cu examinarea oportunității realizării și altor proiecte investiționale de îmbunătățire a rezilienței sistemului de transport energie electrică; (iv) facilitarea reorganizării ÎS Moldelectrica și îmbunătățirii guvernantei corporative a acesteia; (v) adoptarea unui rol pro-activ al ANRE și operatorilor sistemelor de transport și distribuție în vederea îmbunătățirii proceselor administrative și tehnologice de integrare în rețea a noilor capacități pe bază de SER.
- 4. Prioritizarea și dimensionarea corespunzătoare a eforturilor de îmbunătățire a eficienței energetice și valorificare SER** prin consolidarea cadrului instituțional responsabil de implementarea politicilor în domeniu și mobilizarea unui volum de resurse adecvat ambițiilor de reducere rapidă a dependenței de resursele fosile. Planul Național Integrat în domeniul Energiei și Schimbărilor Climatice până în 2030 trebuie să servească pentru elaborarea unei liste de programe și proiecte investiționale în sectorul clădirilor, dezvoltarea SACET și a infrastructurii APL pe baza principiilor economiei circulare.

Institutul pentru Politici și Reforme Europene (IPRE) a fost înființat în martie 2015 în calitate de centru de analiză și cercetare (eng.: think-tank) independent, non-profit și apolitic. Misiunea IPRE este de a accelera integrarea europeană a Republicii Moldova prin promovarea reformelor sistemice, sporirea democrației participative și consolidarea rolului cetățenilor în procesele decizionale la nivel național și local.

IPRE este membru al Platformei Naționale a Forumului Societății Civile a Parteneriatului Estic (www.eap-csf.eu), co-inițiator al Forumului Think-Tank al Parteneriatului Estic lansat în 2017 la Chișinău, membru al Rețelei de Think Tanks privind Parteneriatul Estic lansat în 2020 (EaP Think Tank Network), membru al Rețelei OSCE de Think Tanks și Instituții Academice (<https://osce-network.net/>) și membru asociat al SELDI - www.seldi.net).

Adresa: Str. București 90, of. 20
Chișinău, MD-2001, Republica Moldova
Tel.: + 373 22 788 989
E-mail: info@ipre.md
Web: www.ipre.md

